

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Власюк К. В.

*доктор філософії з менеджменту,
старший викладач кафедри готельно-ресторанного
та туристичного бізнесу
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Бакианська А. С.

*здобувачка 3 курсу спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа
Фаховий коледж
Міжнародного гуманітарного університету
м. Одеса, Україна*

Повномасштабна війна росії проти України суттєво вплинула на соціально-економічний розвиток країни, зокрема на туристичну та готельно-ресторанну сферу. Оскільки дана галузь до війни була важливою складовою економіки, то тепер через безпрецедентні обставини, економіка зазнала значних втрат, туристична галузь зазнала зменшення потоку туристів та знаходиться в процесі трансформації попиту на послуги [1]. Війна обмежила мобільність населення, змінила структуру споживчих запитів, скоротила кадровий потенціал через міграцію та мобілізацію працівників галузі [5]. Але разом з цим, навіть за таких умов внутрішній туризм демонструє потенціал для часткового відновлення галузі, хоча й потребує адаптації до нових реалій [3; 4].

Отже, **метою** дослідження є аналіз впливу війни на туристичну та готельно-ресторанну сферу в Україні, а також визначення інноваційних підходів до відновлення та розвитку галузі в післявоєнний період. Відповідно до поставленої мети, **завданнями** дослідження є:

- аналіз впливу війни на туристичну та готельно-ресторанну сферу України;
- виявлення основних викликів, з якими стикаються підприємства галузі;
- дослідження перспективних інноваційних підходів до адаптації та відновлення туристичного та готельно-ресторанного бізнесу;
- визначення можливостей міжнародного партнерства та залучення інвестицій для стабілізації та подальшого розвитку галузі.

Повномасштабна війна в Україні кардинально змінила стан туристичних потоків та ринок готельно-ресторанних послуг. Першочергово значних втрат зазнав міжнародний туризм, адже кількість іноземних туристів знизилась майже до нуля через високі ризики, закриття повітряного простору, порушення логістичних маршрутів та загальну нестабільність ситуації в країні [1; 3]. За даними Національної туристичної організації України, кількість іноземних туристів у 2022 році скоротилася більше ніж на 90 %, порівняно з довоєнним періодом [3].

Водночас через безпекові ризики суттєво трансформувався і внутрішній туризм – відбулось зменшення попиту на туристичні подорожі до регіонів, близьких до зони бойових дій. Натомість зріс інтерес до західних областей України, які стали більш безпечними і привабливими для внутрішнього туриста, що спричинило перерозподіл туристичних потоків [1; 4].

Що стосується ринку готельно-ресторанних послуг, то на ньому суттєво скоротився попит на послуги преміального сегмента через економічну нестабільність та зниження доходів населення, натомість зросла актуальність доступних і бюджетних форматів. Крім того, заклади гостинності зіткнулися з дефіцитом кадрів, спричиненим мобілізацією працівників, виїздом працівників за кордон та переміщенням населення у безпечніші регіони країни [5].

Водночас відбулося формування нових споживчих звичок, де безпека стала ключовим критерієм вибору туристичних послуг. Це спонукало підприємства галузі активно впроваджувати стандарти безпеки, пристосовувати інфраструктуру закладів до умов воєнного стану та диверсифікувати пропозиції з метою задоволення зміненого попиту [2; 4].

Таким чином, війна спричинила значне скорочення туристичних потоків та зміну структури ринку готельно-ресторанних послуг, що вимагає від бізнесу швидкої адаптації та впровадження нових підходів для виживання та подальшого розвитку.

Виходячи з цього, серед основних викликів туристично-ресторанного бізнесу в умовах війни варто виокремити:

- руйнування туристичної інфраструктури;
- падіння попиту на традиційні послуги;
- відтік кваліфікованих кадрів;
- необхідність швидкої адаптації до умов підвищених безпекових ризиків. Також в умовах воєнного стану ключовим стає забезпечення безпеки гостей, що потребує перегляду стандартів роботи туристичних та готельно-ресторанних закладів, а також активного впровадження нових, більш гнучких форматів обслуговування [1; 4].

Диверсифікація туристичних та готельно-ресторанних послуг стала одним із ключових інструментів адаптації галузі до нових реалій воєнного часу в Україні. В умовах, коли міжнародний туризм практично припинив

своє існування, підприємства вимушені переорієнтуватися на внутрішнього споживача та створювати нові пропозиції для задоволення специфічних потреб різних категорій населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та військовослужбовців.

Важливим напрямом диверсифікації став розвиток внутрішнього туризму, оскільки підприємства почали активно створювати нові туристичні продукти та маршрути, орієнтовані на безпечні регіони країни, популяризувати маловідомі туристичні локації, культурно-історичні та природні пам'ятки, здатні зацікавити громадян навіть у непростий період. Особливої популярності набули тури для психологічного відновлення, рекреаційні поїздки для військових та внутрішньо переміщених осіб.

Також новою тенденцією стало **впровадження гнучких тарифних планів** та доступних пакетів послуг. З огляду на зниження доходів населення, готелі та ресторани почали пропонувати більш бюджетні варіанти розміщення та харчування, акційні пропозиції, що дозволило частково компенсувати втрату традиційних туристичних потоків.

Ще одним напрямком диверсифікації є **адаптація пропозицій** до потреб внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та військових. Саме тому готелі та ресторани розширили спектр послуг, включаючи спеціальні пропозиції для довгострокового проживання, створення умов для дистанційної роботи, організацію спеціалізованого харчування, а також заходи психологічної підтримки. Також популярності набули тематичні та патріотичні заходи, спрямовані на підтримку морального духу населення.

Таким чином, диверсифікація послуг дозволила галузі туристичного та готельно-ресторанного бізнесу адаптуватися до кризових умов, зберегти кадровий потенціал та створити основу для подальшого розвитку після завершення війни.

Одним із ключових інноваційних підходів до адаптації туристичної галузі в умовах війни стало **створення безпечних туристичних маршрутів**, орієнтованих на регіони з відносною безпекою та стабільною ситуацією. Туроператори та готельно-ресторанний бізнес активно впроваджують нові стандарти безпеки, включаючи ретельний моніторинг ситуації в регіонах, забезпечення доступу до захисних споруд та інформування туристів про потенційні ризики. Особливої популярності набувають невеликі тури вихідного дня, замські та екологічні маршрути, які дозволяють підтримувати інтерес туристів і забезпечують необхідний рівень безпеки навіть за умов обмежень воєнного часу. Важливу роль відіграє взаємодія туристичних операторів з органами місцевого самоврядування, що дозволяє оперативно коригувати маршрути та пропонувати туристам максимально безпечні умови подорожей.

В умовах воєнного часу **цифровізація** стала важливою передумовою виживання та розвитку туристичної й готельно-ресторанної сфери України.

Використання онлайн-технологій, таких як сервіси онлайн-бронювання, мобільні додатки, CRM-системи та електронна комерція дозволяє підприємствам галузі швидко реагувати на зміни попиту, надавати послуги дистанційно та ефективніше комунікувати з гостями. Особливу актуальність набули онлайн-платформи для замовлення та доставки їжі, віртуальні тури для популяризації внутрішнього туризму, а також інтегровані системи керування клієнтським досвідом, що сприяють оптимізації витрат і підтримці діяльності підприємств навіть у складних умовах війни.

Після завершення війни внутрішній туризм має всі перспективи стати ключовим напрямом відновлення туристичної галузі України, зважаючи на поступове повернення населення до звичних умов життя та прагнення громадян до подорожей країною. Серед найбільш перспективних напрямів можна виокремити екологічний, гастрономічний, культурний та історичний туризм, які сприятимуть як економічній стабілізації регіонів, так і популяризації національної ідентичності й культурної спадщини. Важливим фактором розвитку внутрішнього туризму стане державна підтримка та стимулювання попиту шляхом спеціальних програм, спрямованих на збільшення туристичної мобільності населення та підвищення привабливості локальних туристичних об'єктів.

Залучення іноземних інвестицій та грантового фінансування є важливою передумовою успішного відновлення туристичної та готельно-ресторанної сфери України в післявоєнний період. В умовах повоєнного відновлення міжнародні організації та фонди готові підтримувати проекти, що сприяють економічній стабілізації, збереженню робочих місць та розвитку туристичної інфраструктури, особливо в регіонах, що зазнали найбільших збитків. Для цього необхідна ефективна співпраця між державою, бізнесом та міжнародними інституціями, яка дозволить отримати доступ до пільгових кредитних програм, грантів на модернізацію та розвиток інфраструктури, а також реалізувати спільні ініціативи, що сприятимуть інтеграції України в європейський туристичний ринок.

В результаті дослідження встановлено, що повномасштабна війна суттєво вплинула на туристичну та готельно-ресторанну сферу України, спричинивши різке зниження туристичних потоків, руйнування інфраструктури, відтік кваліфікованих кадрів і зміну споживчих пріоритетів. Основними викликами галузі стали необхідність забезпечення безпеки гостей, адаптація до зниження платоспроможності населення, дефіцит кадрів та переорієнтація на внутрішній ринок. Визначено, що перспективними напрямками відновлення галузі є диверсифікація послуг, впровадження цифрових технологій, розвиток безпечного та внутрішнього туризму, а також активізація міжнародного партнерства для залучення інвестицій і грантового фінансування. Перспективи післявоєнного

відновлення туристичної та готельно-ресторанної інфраструктури, а також кадрового потенціалу, безпосередньо залежатимуть від ефективності державної підтримки, взаємодії бізнесу з міжнародними організаціями та адаптивності самих підприємств до нових економічних і безпекових умов.

Література:

1. Ханенко А., Бобко Н. Туризм і російсько-українська війна: проблеми сьогодення та перспективи післявоєнного відновлення. Економічний аналіз. 2024. Т. 34, № 3. С. 558–567. DOI: 10.35774/econa2024.03.558 (дата звернення: 16.03.2025).

2. Роїк О. Р., Недзвецька О. В. Шляхи розвитку туристичної сфери України у воєнний період. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2022. № 46. С. 11–15. DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2022-46-2 (дата звернення: 16.03.2025).

3. Державне агентство розвитку туризму України. Скільки українців подорожує країною під час війни? 2023. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/skilki-ukrayinciv-podorozhuie-krayinoyu-pid-chas-viyni> (дата звернення: 16.03.2025).

4. Національна туристична організація України. Аналітичне дослідження втрат туристичної індустрії від війни в Україні. Київ, 2023. URL: <https://nto.ua/assets/files/ntou-library-war-%D0%86mpact-analysis.pdf> (дата звернення: 16.03.2025).

5. Гончарова К., Кисляк Р. Кадри в дефіциті. Як виживають ресторани і готелі під час війни та що їх чекає далі // РБК-Україна. 17 червня 2024. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/lyudi-defitsiti-k-vizhivayut-restorani-i-1718377940.html> (дата звернення: 16.03.2025).